

Er jernalderen danmarkshistoriens tømmermænd?

Der kunne umuligt være sket så meget i jernalderen, hvis folket kun havde været indhyllet i tåger og tømmermænd, som Tacitus og "Historien om Danmark" formidler det.

Med de cirka otte minutter, som jernalderen blev tildelt i afsnittet om bronzealderen, må det siges, at ikke alle forhistoriske perioder er lige populære og formidlingsvenlige. Pressefoto: DR.

LINE LERKE OG CHRISTINE SØVSØ HJORTH-JØRGENSEN, ARKÆOLOGISTUDERENDE

DR1 viser i disse uger en fremragende serie om Danmarks historie, hvor vi senest er blevet introduceret til middelalderen. Vejen til fortællingen om det danske kongerige bar dog præg af, at en epoke nærmest glimrede ved sit fravær. "Historien om Danmark" tog sin begyndelse i oldtiden, som traditionelt opdeles i tre perioder: stenalder, bronzealder og jernalder. Det ville derfor være naturligt, at de første tre afsnit var opdelt i materialernes treenighed. De første perioder, stenalder og bronzealder, blev vist i to meget veludførte, visuelle og fængslende afsnit. Og så kom vikingetiden søndagen efter. Men hvor blev jernet af?

"Det er jernalderen, der har meldt sin ankomst - i første omgang som en slags tømmermænd efter bronzealderens overflodsfest," siger Lars Mikkelsen til seerne i slutningen af afsnittet "Metallernes tid". Herefter henvises der til en gammel fællesnævner for det danske folk - vejret. "Det danske vejr er jernaldervejr." Det blev vådere og koldere efter den gyldne bronzealder, som tilsyneladende var så god en fest, at man havde tømmermænd i de næste godt og vel 1000 år. Man kunne dog godt mønstre energi til at ofre mennesker i moser, som det eksemplificeres med Tollundmandens henrettelse.

Med de cirka otte minutter, som jernalderen blev tildelt i afsnittet om bronzealderen, må det siges, at ikke alle forhistoriske perioder er lige populære og formidlingsvenlige - i hvert fald ifølge seriens prioritering af episodeinddeling. Ifølge oversigten over første sæson skulle andet afsnit forløbe fra 1700 f.v.t. til 750 e.v.t., men de sidste godt og vel 1000 år fik stort set ingen taletid. Det er naturligvis forståeligt, at budgetter, tidsplaner og afsnitsfordeling skal overholdes, men alligevel virker det mærkeligt, at den - åbenbart - kolde, tømmermændsramte jernalder fejles under gulvtæppet efter en kort bemærkning.

Skyldes dette, at der ikke er noget at sige om jernalderen, og at der er tale om tømmermænd af en så grell karakter, at vi ikke vil omtale det i vores kollektive kulturarv?

Myten, der ikke vil dø

Det kan tilsyneladende være svært at overse det stigmata, som den del af oldtiden længe har båret på. I litteraturen er jernalderen blandt andet blevet beskrevet som "Tågernes Årtusinde" af Martin A. Hansen i krøniken 'Orm og Tyr', og Lars Mikkelsen pointerede netop også det dårlige vejr's indtog, som kastede tunge skyer over det gamle sommerfolk. Der har altså været en tendens til at skubbe jernets tid ned i den grå ende af farveskalaen.

”

'Historien om Danmark' kunne måske også have berettet om den allerførste brug af betegnelsen 'dancerne'. Det er i jernalderen, at vi som et folk for første gang bliver nævnt.

I takt med at der er dukket flere og flere arkæologiske fund op fra jernalderen, har man imidlertid fundet ud af, at perioden slet ikke var så kedelig og intetsigende, som den i ny og næ er blevet fremlagt som. Det er dog tvivlsomt, om den viden er blevet tilstrækkeligt videreformidlet til et bredere publikum. Det blev i hvert fald ikke prioriteret at trække jernalderen ud af tågen i 'Historien om Danmark'. Den kom nærmere til at stå i skyggen af både bronzealder og vikingetid i stedet for at vise det vigtige bindeled mellem epokerne.

Folk og fæ

Vikingetiden har generelt fundet vej ind i folks hjerter og bevidsthed på et helt andet plan end nogen anden forhistorisk alder. I 'Historien om Danmark' beskrives vikingetiden glorificerende som en af danmarkshistoriens allerstørste

epoker. Man kan spørge sig selv, hvorfor vi identificerer os mere med vikingetiden, end vi gør med eksempelvis jernalderen?

Jernalderen rummer fortællinger om mennesker på solbeskinnede byhøje i Thy, krisetider bag høje palisader i mosernes svært fremkommelige landskab ved Borremose, fyrstesæder med romerske rigdomme i Himlingøje, våbenofringer efter krigeriske angreb i Illerup Ådal og handelsfolk og håndværkere ved Gudme-Lundeborg, som igennem deres varer og levned har haft kontakt til fremmede egne. Moserne har slugt og bevaret alt fra mennesker, krigsofringer, ædle metaller, lerkar, fallossymboler og den velsmurte dræbermaskine Hjortspringbåden.

Der er tråde gennem liv og død, som kan berette om både høj og lav i samfundet. Der vides meget om alt fra boligindretning til gravindretning, og det er muligt at komme tæt på de mennesker, der levede for 2500 til 1500 år siden, som gik igennem livet i farverige dragter og bløde skind.

Alligevel skulle historien om dem ikke fortælles. Man fik nærmere det indtryk, at livet blev sat på pause mellem bronzealderen og vikingetiden. Vikingerne har et klart, omend til tider karikeret, udtryk, mens jernalderens folk måske mangler personificering og levendegørelse. 'Jernaldermennesket' lyder ikke specielt sexet eller eventyrligt i forhold til ordet 'viking', men man kommer måske tættere på, når man ser Grauballemandens røde, mosepatinerede hår og velmanicurerede negle eller Tollundmandens fredsommelige

ansigt. Det var derfor godt, at det korte indblik i jernalderen viste et menneske, som vi alle kan gå ind og besøge på museet i Silkeborg.

Da Danmark lukkede sig om sig selv

Fordi afsnittet er så kort, fik eksperterne ikke mulighed for at gå i dybden med deres udsagn. Det blev derfor kun kort formidlet, at Danmark vendte sig indad, uden eksperterne kan nå at sige "men". Da det store behov for bronze ophørte ved indgangen til jernalderen, var det ikke længere nødvendigt at skaffe ressourcer langvejs fra. Jern kunne man nemlig fremstille lokalt, og derfor var det ikke længere nødvendigt at tale med sine naboer.

”

Man fik nærmere det indtryk, at livet blev sat på pause mellem bronzealderen og vikingetiden.

Men jernalderens mennesker har da gjort sig nok bemærket til at blive beskrevet i den romerske historiker Tacitus' værk 'Germania' fra 98 e.Kr. Folket i det nuværende Danmark var for det meste barbarer i romernes øjne, som det for eksempel beskrives af Tacitus. Ifølge ham levede menneskene mod nord mærkeligt nok ikke i byer, men i grimme huse uden teglsten og med mænd, der sov, spiste, drak og gik i krig, mens kvinder, slaver og gamle måtte tage sig af de daglige sysler. Nu er en god historie jo ikke altid sand. Men vores lille landområde var i hvert fald ikke ukendt for resten af Europa, og omvendt var kontinentet heller ikke ukendt land for menneskene mod nord.

Hoby-fyrsten ville vende sig i sin grav på Lolland og vælte sit smukke romerske bordservice fra Italien, hvis han hørte det omtalt, at der ikke var kontakt til omverdenen. Alt fra vinspanden til de to drikkebægre af sølv viser, at han i døden såvel som i livet havde kontakt til fjerne egne. I indretningen af graven havde man dog ikke glemt sit "danske" ophav, da han også havde fine lokale artefakter med sig. Sulten skulle han heller ikke blive, så med sig fik han også to gode skinker.

Hoby-fyrsten er en af de rigeste men langt fra eneste eksempel på, at Danmark ikke lukkede sig fuldstændigt inde. Folket vendte sig ikke mere indad, end at de stadig kunne se ud. Selvom man ikke længere havde brug for tin og kobber i samme grad som i bronzealderen, så var der en masse andre ting, der kunne handles med, og nye mennesker at møde.

'Historien om Danmark' kunne måske også have berettet om den allerførste brug af betegnelsen 'dannerne'. Det er i jernalderen, at vi som et folk for første gang bliver nævnt af krønikeskriveren Jordanes. Landets tidligste skriftsprog, runerne, opstår ligeledes i denne periode, og de nordiske guder viser for første gang deres ansigter. Og nå ja, guldhornene stammer fra jernalderen!

Når det kommer til stykket, så er der ikke noget, der hedder dårligt vejr - kun dårlig påklædning - og det ved man med sikkerhed, at mennesket i jernalderen havde helt styr på. Desuden skabte regnen de mange moser, der så flittigt blev ofret i.

Der kunne umuligt være sket så meget i jernalderen, hvis folket kun havde været indhyllet i tåger og tømmermænd, som Tacitus og 'Historien om Danmark' formidler det.

Line Lerke og Christine Søvsø Hjorth-Jørgensen er begge kandidatstuderende ved forhistorisk arkæologi på Københavns Universitet. De skriver speciale om tekstilproduktion i førromersk og ældre romersk jernalder.